

GENERAL NEHRING:

**DIE GESCHICHTE DER DEUTSCHEN PANZERWAFFE
1916 BIS 1945**

(Propyläen Verlag, Berlin 1969., 394 p.)

A könyv szerzője, W. Nehring egykori hitlerista páncélos tábornok a német páncélos fegyvernem 1916—1945 közötti történetét tekinti át. A mű „kritikai” analízis igényével készült, s így sok vonatkozásban különbözik a második világháború után nagy tömegében publikált náci tábornoki memoirirodalom számos alkotásától.

A német páncélos fegyvernem átfogó történetének ábrázolására W. Nehring tábornok személye már csak azért is alkalmasnak ígérkezett, mivel az első világháború vezérkari tisztjeként szemtanúja volt az új fegyvernem megszületésének és korán megmutatkozó átütő sikerének, majd mint H. Guderiannak, a német páncélos fegyvernem „atyjának” közvetlen munkatársa, tevékeny szerepet vállalt a hitlerista hadseregnek korszerű páncélos alakulatokkal való ellátásában és azok háborúra történő felkészítésében. A második háború első szakaszában — Guderian mellett vezérkari főnöki beosztásban — páncélos hadtestek és csoportok irányítását látta el, majd a Szovjetunió elleni rablőháború kezdetén a Guderian-féle 2. páncélos hadsereg 24. hadosztályát vezényelte. Innen Észak-Afrikába került és Rommel „Afrika” hadtestének állományában az egyik páncélos egység parancsnoka volt. A háború befejező szakaszában a szovjet—német arcvonalon irányított páncélos magasabb egységeket, míg végül az 1. páncélos-

hadsereg maradványainak élén 1945. május 9-én kapitulált.

Szakemberi mivolta mellett W. Nehringet a mű megírására kétségkívül az is predestinálta, hogy korán magáévá tette a nyugati, mindenekelőtt a nyugatnémet burzsoá történetírás reakciós szárnyának a második világháborúval kapcsolatos történelemhamisító koncepcióját, amely az emberiség ellen elkövetett gaztettek s azok nyomán a német nép 1945-ben bekövetkező nemzeti katasztrófája egyetlen okaként Adolf Hitlert és közvetlen környezetét állítja be, s immár közel 30 éve igyekszik a háborús felelősséget levenni az agresszív imperialista német nagytőke vállairól.

Nehring tábornok műve ennek ellenére figyelemre méltó alkotás. Ereje elsősorban a felhasznált gazdag tényanyagban rejlik, amelynek összegyűjtésében a szerző nem kímélte magát. Különösen gazdag történeti anyagot sikerült felhalmoznia a kötet 2. és azt követő részeiben. Ezek a részek a német páncélos fegyvernem 20—30-as évekbeli nagyarányú kiépítésének és a második világháború alatti felhasználásának, szerepének eddig sokszor ismeretlen tényeit tárják fel.

Mint ismeretes, a páncélos csapatok első, de csakhamar tömeges méretű alkalmazása az első világháborúban az antanthatalmak részéről következett be. A harckocsik — akkori nevükön tankok — nehézkességük, lassúságuk

* A német páncélos fegyvernem története 1916-tól 1945-ig.

ellenére az ellenség védelmi mélységének várakozáson felüli felgöngyölítésével már akkor előrevetették a hadműveleti áttörés perspektíváját, és jelezték a védelmi tűzgyepek tökéletesége folytán kialakult állásrendszerek bevezetésének végét.

Sajátos azonban, hogy az új fegyvernemben rejltő óriási lehetőségeket egyetlen hadvezetőség sem ismerte fel a maga teljességében. A felismerés elmaradása a központi hatalmak hadseregeit sújtotta legjobban. Nehring idézi ezzel kapcsolatban v. Kuhn gyalogsági tábornok szakértői véleményét, amelyet az a weimari köztársaságnak az 1918-as német összeomlás okait kutató parlamenti vizsgálóbizottsága előtt mondott el. Kuhn szerint a Hindenburg—Ludendorff-féle hadvezetőség az 1916 novemberétől állandóan fellépő antant páncélos csapatok sikereinek nyomasztó hatása ellenére sem volt hajlandó foglalkozni a német páncélos fegyvernem megteremtésével. Sőt, határozottan meg volt róla győződve, hogy az Oroszország kiesésével előállott ideiglenes erőfölény birtokában Németország az eddigi hagyományos módszerrel 1918 tavaszán megnyeri a háborút.

A német hadvezetőség korlátoltságát Nehring szerint Németország a világháború elvesztésével fizette meg. A szerző túlzó megállapításában annyi igazság van, hogy az 1918-as utolsó német offenzíva kudarca *többek között* a hadvezetőség által csökönyszerűen erőszakolt, túlhaladott támadási forma (rendkívüli erejű tűzérési előkészítés után végrehajtott tömeges gyalogsági roham) eredője volt, amit aztán törvényszerűen követtek a több száz páncélosal végrehajtott sorozatos antant ellencsapások, amelyek végül is a német katonai vereséghez vezettek.

Nehring — mint elfogult páncélos szakember — túlságosan egyoldalúan elemzi az 1918-as német katonai összeomlást, viszont helyesen foglal állást abban a kérdésben, hogy 1918 augusztus—októberében miért nem sikerült az antantnak kikényszeríteni az áttörést. Nehring szerint ennek oka abban keresendő, hogy az antant hadvezetőség a háború utolsó napjáiig a páncélosokat harcászati feladatok megoldására használta és nem ismerte fel azok hadműveleti magasabbegységekre való állandó összevonásának és hadműveleti

felhasználásának lehetőségét. Az antant páncélos erői így a gyalogságtól s egyéb fegyvernemtől alig támogatva, vagy azoknak alárendelve, a bennük rejltő potenciális és mozgási energiát minimálisra csökkentve harcászati feladatokban morzsolódtak szét, és sokszor áldozatul estek a szervezett elhárítás tüzeinek.

Nehring e megállapításaival egyet lehet érteni. Sőt ama véleményével is, hogy a háborút megnyerő és Németországra a versaillesi békét rákényszerítő antanthatalmak az új fegyvernem kínálta lehetőségek felmérését — talán éppen saját győztes pozíciójuk miatt — elmulasztották és a békeszerződés 171. §-ának megfogalmazásával (amely Németországnak páncélos csapatok szervezését egyszersmindkorra megtiltotta) a páncélos csapatok jövőbeni problémáját megoldottnak vélték.

Nem így a revansra éhes német katonai vezetők, akik a weimari köztársaság égisze alatt, a békeszerződés engedélyezte 100 000 fős hadsereg élére került von Seeckt tábornok irányításával csakhamar megkezdtek a német háborús potenciál szisztematikus helyreállítását, és tevékenységük jelentős részét a világháborúban megszületett új fegyvernemek, a légierő és a páncélos-motorizált csapatok kifejlesztésére fordították. Munkásságuk nyomán már 1921-ben sor került motorizált egységek rejtett hadgyakorlatára a Harz-hegységben, amit 1923—24 telén W. v. Brauchitsch akkori alezredes, későbbi hitlerista hadsereg-főparancsnok vezetésével kombinált manőver követett a légierő közreműködésével. (Sajátos, hogy mindez a szövetséges ellenőrző bizottság orra előtt megtörténhetett.)

Az említett hadgyakorlatok tulajdonképpen annak a lázas tevékenységnek voltak eredményei, amelyet Heinz Guderian százados 1922. április 1-től mint a Reichswehrministerium felügyelője a motorizált egységek felállításában kifejtett. Munkájában segítőtársat talált a minisztérium egy magas rangú beosztottjában, O. Lutz személyében, aki Seeckt 1926-ban bekövetkezett bukása után, az egymást meglehetősen sűrűn váltogató katonai vezetők és hadügyminiszterek időszakában hallatlan energiával és a hadügyminisztérium budget-jének ügyes felhasználásával gomba módra szaporította a motorizált és páncélos egységek számát.

Nehring ez időszakra vonatkozó adatai egyértelműen bizonyítják, hogy a német újra felfegyverkezés már a fasiszmus hatalomra jutása előtt gőzerővel folyt, amelyet nagymértékben elősegített az 1930-as, majd az 1932. évi genfi leszerelési konferencia Németország javára tett számos engedménye.

A náci hatalomátvétel az újra felfegyverkezést meggyorsította. A közben ezredessé előléptetett Guderian csakhamar megnyerte Hitlert a páncélos és motorizált alakulatok számának növelésére is. Hitler szabad kezet adott Guderiannak, és Németország a Népszövetségből való kilépés után, 1934—35-ben már három korszerűen felszerelt páncélosadosztállyal rendelkezett. E magasabbegységek képezték a továbbiadosztályok felállításának az alapját.

1935. március 16-án Hitler bevezette az általános védkötelezettséget, a felfegyverkezés üteme meggyorsult, a már meglévő páncélos alakulatokat 18, illetve 9 tonnás harckocsikkal látták el. A Guderian vezényelte új páncélos alakulatok 1937 őszén Mecklenburgban Hitler és Mussolini előtt vizsgáztak. A mintegy 800 harckocsival végrehajtott manőver vegyes benyomásokat keltett: egy sereg harckocsi technikai hibák miatt használhatatlannak bizonyult, mások üzemanyaghiány miatt mozgásképtelenek voltak. A hadsereg felső vezetésében levő konzervatív elemek (vezetőjük L. v. Beck vezérkari főnök) szkeptikus magatartása hátráltatta a hibák kijavítását, míg végül is Guderian és munkatársai — köztük Nehring — legnagyobb meglepedésére Spanyolországban a Condor Légőkötelékében jelentős páncélos alakulatok estek át a tűzpróbán. Nehring az ott bevetett német harckocsik használhatóságát vezetőjük, V. Thoma alezredes (Hitler későbbi páncélos tábornoka) jelentése alapján ítéli meg. Ez az ítélet korántsem pozitív. A harcászati, tehát helyi feladatokkal megbízott páncélos csapatok védetségére az ellenfél tűzcsapásaival szemben elégtelennek bizonyult, amellett, hogy tűzgyorsaságuk is messze elmaradt a várakozástól. Nehring szerint a spanyolországi tapasztalatok értékelése helytelen irányba toltja el az egész páncélos fegyvernem fejlődését; habár felismerték, hogy a katonai vezetés az 1918-as antant vezetés hibáit ismételte meg, amikor is hadműveleti alkalmazás helyett harcá-

szati feladatok megoldását erőszakolta, és a német hadvezetés a felismerés után a hadműveleti páncélos magasabbegységekre való áttérést szorgalmazta, mégis az utcai harcok tapasztalatai alapján elvetette az erősebb páncélat és a hosszú csövű ágyúk alkalmazását. Ezzel voltaképpen a magasabbegységek hadműveleti felhasználásának sikeres feltételeit kisebbitette egy korszerűen felszerelt, a páncélos csapatok hadműveleti alkalmazását építő alapelvként tekintő ellenféllel szemben.

Mindez Ausztria megszállása, Csehország elfoglalása, illetve Lengyelország és Franciaország lerohanása idején még nem mutatkozott meg, mivel az első két esetben harcselekményekre nem is került sor. Lengyelország nem rendelkezett komoly páncélos erőkkel, az angol—francia hadvezetés pedig páncélos erőit a gyalogság „kisegítő fegyvereként” alkalmazta. Így nem lehet csodálkozni azon, hogy az önálló hadműveleti magasabbegységekbe összevont német páncélos erők hadműveleti szinten való alkalmazása az ún. nyugati hadjáratban döntő sikerhez vezetett. A német páncélos fegyvernemnek ilyenén való felhasználását legszembetűnőbben a hadászati döntést magában hordozó 1940 májusi Sedan—Dünkirchen-i áttörés demonstrálta egy olyan ellenféllel szemben, amelynek páncélos ereje Dünkirchentől a svájci határig — a hibás szemlélet és vezetés következtében — ab ovo szét volt forgácsolva.

Nehring igen jellemzőnek tartja, hogy a súlypontoszerűen bevetett és az áttörést végrehajtó 10 páncélosadosztály (az ún. Kleist-csoport, amelynek élén a Guderian vezette harccsoport haladt) gyalogsági fedezésére általában nem is került sor, illetve elhanyagolható volt. Nehring előadását a háború további eseményeinek taglalásánál egyre inkább felváltja a hadvezetésbe állandóan beavatkozó Hitlerrel szembeni vádaskodás. Nehring szerint a német hadsereg szinte Hitler akarata ellenére érte el sikereit a Balkánon (Jugoszlávia, Görögország ellen) és mért érzékeny csapásokat a hitszegő módon megtámadott Szovjetunió csapataira, azoknak a tábornokoknak és tiszteknek a vezetésével, akik a „tehetség” és „szakmai tudás” birtokában a hitleri

dilettantizmust egyelőre paralizálni tudták.

Vannak azonban tények, amelyeket még Nehring sem tud annullálni. Így mindenképp azt, hogy a Szovjetunió elleni háború kezdettől fogva más alakot öltött, mint a lengyelországi, franciaországi és balkáni hadjárat. Azon túlmenően, hogy a fasiszta német hadsereg először találkozott korszerűen felszerelt ellenfél eddig nem tapasztalt heveségű ellenállásával, a kezdeti, átmeneti sikerek után csakhamar kiütöttek strukturális, vezetési, anyagi és technikai gyengéi, amelyek meghatározóvá járultak hozzá a szovjet hadsereg fölényének kibontakozásához. Az olvasó számára — a témával kapcsolatban — talán mégis azok a beismerések a legdöntőbbek, amelyek a német páncélos fegyvernem korán kibontakozó krízisére, elhasználódására s végső kudarcára vonatkoznak. Ezek közül is mindjárt talán az, hogy Byalisztojk—Minszk, Szmolenszk, majd Kijev térségében a hadművelati áttörést végrehajtott páncélos magasabbegységek — messze elszakadva a saját gyalogságtól — a szovjet hadsereg megújuló ellencsapásainak tüzeiben anyagi és élőerejük jelentős részét elveszítették. A lemorzsolódás nagyméretűvé válásában a vezetési hibák mellett nem kis szerepet játszott a „kiváló, fölényben levő szovjet T—34-es harckocsi” (Nehring szavai), amelyeknek mind nagyobb számban való megjelenése a terepviszonyokhoz nem alkalmazott, gyengébb fegyverzettel és páncélzattal ellátott német harckocsik számára egyre inkább elviselhetlenebbé vált. Az 1941—42 telén kibontakozó szovjet ellentámadás a német páncélos fegyvernemet már válságos állapotában érte, amit hallatlan erőfeszítéssel 1942 májusára sikerült — átmenetileg — felszámolni.

A fegyvernem nehezen visszanyert önbizalma s vele együtt hatóképessége és ereje az 1942—43-as hadműveletekben végképp megingott. Kutatva a kudarcok okát — a német vezetési hibáknál kisebb értékűnek ismeri el Nehring a szovjet hadvezetés elasztikus védekező taktikáját, amely egyrészt nem engedte a német páncélos erőkhöz rejlő potenciális hadművelati energia érvényesülését, másrészt az elhárítás ügyes megszervezésével — nagyszerű saját páncélos ereje egyidejű gyümölcsöző felhasználásával — szinte el-

emésztette a támadó német páncélos-hadosztályok nagy részét, úgyannyira, hogy — még Nehring szerint is — 1943 januárjában nem lehetett elvárni tőlük a Sztálingrádnál bekerített német erők felmentését. Bár erre, mint ismeretes, a 4. páncélos hadsereg kísérletet tett, a vállalkozás az anyagi és élőerő katasztrofális lecsökkenésével zárult. A válsága mélypontjához közeledő fegyvernem egyetlen, sikeresnek minősíthető alkalmazása 1943 tavaszán az ún. harkovi ellentámadásnál történt, de ettől kezdve nagyobb hadművelati vállalkozásra a szovjet—német arcvonalon alkalmatlan volt.

1943. kora tavaszától a fasiszta Németország kétségbeejtő erőfeszítéseket tett a páncélos fegyvernem újjászervezésére, és korszerű, a szovjet harckocsikkal egyenlő értékű páncélosokkal való ellátásra. Ennek az újjászervező munkának az élére a moszkvai csata idején kegyvesztetté vált Guderian vezérezredes került. A munka középpontjában az ún. „Párduc” típusú harckocsi kialakítása állt, amely az 1942 tavasztól gyártott és a T—34-esekkel vívott harcokban alulmaradt P IV. típusú harckocsit volt hivatva felváltani. A német hadiipar 1943. július 5-re szállította le az első 90 db. „Párduc”-ot, amelyet a „Zitadelle” hadművellet során a különböző arcvonalokról összeszedett harckocsikkal együtt bevetettek. A kurszki nagy csata azonban a német páncélos fegyvernem hatyúdala lett (Konyev): a fedező gyalogság elégtelen volta, méginkább az új páncélos, a „Párduc” alárendelt szerepe, illetve csődje miatt (amelyben a szovjet elhárítás és páncélosok kiválósága igen nagy szerepet játszott), a bevetett német páncélos erők nagy része elveszett, amit a fasiszta Németország sem mennyiségben, sem minőségben pótolni többé nem tudott.

Lényegében ugyanerre a sorsra jutott a német páncélos erő Észak-Afrikában, majd az inváziós fronton, Franciaországban bevetett része is. Különbség talán abban mutatkozott, hogy az erőelhasználódás mértéke ezeken az arcvonalakon kisebb volt. Okát — Nehring szerint is — két igen fontos körülményben lehet megtalálni. Az első nyilvánvalóan a német páncélosok itteni minőségi fölényében rejlett: a Szovjetunió csataterein szerzett tapasztalatok nyomán továbbfejlesztett „Pár-

duc"-ok, majd „Tigris”-ek az amerikai—angol hadsereg harckocsijaival szemben nagyobb tűzerőt, fordulékony-ságot és terepalkalmasságot mutattak fel. A második ok a szovjet arcvonalon szerzett vezetési tapasztalatok ésszerű felhasználásában jelentkezett az angol—amerikai erőkkal szemben. Ezt a kettős főlényt az angolszász légi főlény azonban fokozatosan kiegyenlítette, sőt a háború befejező szakaszában a Patton tábornok vezette amerikai páncéloshad-sereg hadművelési felhasználása nyomán nemcsak a német minőségi főlény veszett el, hanem az utolsó német ofenzíva viszonylag rövid idő alatt bekövetkező elhárítása is (az Ardennekben) lehetővé vált.

A német páncélos fegyvernem a keleti arcvonalon 1943 nyarától lényegében véve csupán a „tűzoltó” szerepére volt alkalmas: a szovjet hadsereg áttöréseit igyekezett felfogni, illetve — a nehringi terminológia szerint — az áttörési helyeket lezárni, elreteszelni, azok kiszélesítését megakadályozni. Ezek az improvizált és a szovjet hadvezetés által kikényszerített harcászati feladatok az elhasználódást katasztrofális méretekig fokozták. Nagy erőfeszítések során ugyan sikerült 1944-re olyan állapotba hozni néhány magasabbegységet, hogy hadművelési alkalmazásukkal bekerített seregestek áttörését egy-két esetben elérték, majd 1945 telén és tavaszán Magyarország területén még két esetben kísérelték meg a hadművelési áttörést a szovjet csapatok ellen, sikertelenül, de a kudarckok után a fasiszta Németország páncélos erejének maradványai végképp szétszóródtak a különböző arcvonalakon, s kizárólag a „tűzoltó” szerepkörében próbálták feltartóztatni az elkerülhetetlen összeomlást.

Mi maradhat hátra ezek után, a kudarckok és a dicstelen vég után egy olyan tábornok számára, aki azok részese volt? Nyilvánvalóan az objektív okok, körülmények szubjektív eltorzítása azzal a ki nem mondott szándékkal, hogy a történelmi ítélet ne sújtsa azokat, akik „kötelességüket megtették”. Ezek pedig nem mások, mint Nehring, Guderian és társaik, „akik a korszerű háború legütőképesebb fegyvernemét megteremtették”, de akik a hitleri hadvezetés dilettantizmusával vívott belső „démoni harcban” alulmaradtak és így a fegyvernem pusztulását, amely „a második világháború elvesztésének legszembeütőbb oka volt”, megakadályozni nem tudták. E torz, a történelmi valóságnak aligha megfelelő végkövetkeztetés szükség-szerűen elfedi, eltakarja az igazi okokat, nevezetesen a szovjet hadsereg, köztük a harckocsi erők fokozatosan kibontakozó, állandósuló főlényét, amely szervezési, vezetési, mennyiségi és minőségi vonatkozásban egyaránt megmutatkozott. Minderről Nehring művében alig esik szó és az olvasónak kissé az az érzése, mintha a német páncélos erők nem is a fronton, hanem a hitleri hadvezetés baklövéseivel vívott harcokban véreztek volna el.

Az olvasó mégis haszonnal forgathatja a művet, mert Nehring tábornok bő leírását adja a második világháború páncélos csatáinak. Ezek a leírások — leszámítva a szerzői szubjektív beállítást — értékes, új ismereteket adnak. Nem kevésbé érdekesek a könyv függelékében közölt okmányok sem, amelyek bepillantást adnak a német páncélos fegyvernem 1935—1945 közötti szervezetébe (hadrendjébe), kiképzésébe, állományába, felszerelésébe és harcmódjába egyaránt.

Farkas Márton